

Dintre materialele referitoare la navigația raguzană reținem îndeosebi studiul « Dubrovački galijun druge polovice XVI stoljeća » al lui Josip Luetić¹, din care reiese că raguzanii construiau în secolul al XVI-lea cel mai bun tip de corabie numit galijun. Istoriei comerțului raguzan îi este consacrat articolul lui Stjepan Vekarić « Dubrovačka trgovačka flota 1599 godine »².

Problemele economice sînt tratate doar în cîteva articole referitoare la situația economică a insulei Vis în prima jumătate a secolului trecut, a orașelor Split și Ragusa, tot în prima parte a veacului trecut și, respectiv, în secolele XVII și XVIII³. Ni se pare că 3—4 articole de analiză a aspectelor economice reprezintă prea puțin în raport cu spațiul alocat altor probleme în paginile volumelor. De asemenea socotim un neajuns faptul că aspectele luptei de clasă sînt studiate numai în două articole din cîte sînt incluse în cele cinci volume ale Institutului. Unul din aceste articole se referă la istoria orașului Zadar (Zara)⁴, iar celălalt la istoricul formării unei posesiuni feudale pe insula Hvar⁵. Lipsa unor preocupări suficiente de fenomenele de bază ale istoriei litoralului adriatic și plasarea pe ultimul plan a problemelor privind luptele sociale, denotă o poziție care nu este de natură să ajute analiza profundă a fenomenelor studiate.

Volumele mai cuprind studii interesante privind unele probleme de istorie politică, de diplomatică, de limbă și toponimie. Printre acestea, atrage atenția studiul etnografic semnat de Olga Oštrić⁶ din care aflăm, printre altele, că obiceiul copiilor din Ragusa de a merge cu urare de Anul Nou se chiamă « Kolende » și că ei merg atunci « kolendati » (= a colinda, p. 468).

Este de asemenea interesant studiul lui Mirko Deanović despre terminologia veche pescărească pe insula Lopud⁷. Acest studiu constituie o continuare a preocupărilor cunoscutei balcanolog Petar Skok. În glosarul anexat expunerii găsim o serie de cuvinte⁸, lămurite de autor prin comparație cu cuvintele asemănătoare din limbile latină, italiană, greacă precum și cu cuvinte din graiul venețian și din graiurile altor insule din Adriatică. În două cazuri se recurge la comparație cu graiul isto-român. Nu ar fi fost de prisos, după părerea noastră, să fie semnalate și unele asemănări izbitoare cu limba română, mai cu seamă în cazul cuvintelor: banca (de șezut), bita, bucca, bracul (citește: brațul), incet, incetat, kâr (despre care autorul zice că nu i-a putut cunoaște proveniența), krăp, mjerla (citește: mierla), sāk, sopa, škajka (scoica) etc. Nu este exclus ca aceste cuvinte să fi fost influențate de graiul romanic din Balcani și din Dalmatia, apropiat de limba română primitivă.

Două studii fac mențiuni despre vlahii balcanici. Într-un raport din secolul al XVIII-lea către guvernul din Viena, analizat de M. Novak⁹, este citată cronică lui Nikola Vučićević — Bona din 1667 care menționează pe vlahi în legătură cu cutremurul de atunci și în legătură cu edificiul spitalului din Ragusa.

Mai numeroase sînt referirile la vlahi în studiul « Dubrovačke vesti o Skender-begu Crnojeviću i Crnoj gori pod njegovom vlašću » al lui Bogumil Hrabak¹⁰. Aci se arată că vlahii din Herțegovina își făceau simțită prezența la granița Republicii raguzane prin acțiunile desfășurate mai intens în perioadele de încetare a campaniilor turcești în Adriatică. De aceea, zice autorul, « Pentru cercetarea istoriei Muntenegrului este foarte edificatoare analogia cu economia și organizarea gentilică a vlahilor din Herțegovina » (p. 425). Autorul studiului constată de asemenea că mișcările în masă ale vlahilor, desfășurate concomitent cu agitațiile muntenegrenilor, au determinat pe turci să intervină și să-și consolideze stăpînirea numind ei cîte un voievod peste mai multe nahii de vlahi. În martie 1514, grupurile de vlahi din Herțegovina erau reprezentate de voievodul din Novi, pe nume Pirvan (p. 427—428)¹¹.

În legătură cu problema vlahilor din nordul Peninsulei Balcanice se poate menționa și topicul de rezonanță românească « Valea Sacă » din Croația, pe care îl surprindem în titulatura nobiliară a lui Theodor Karacsay von Walje Szaka, autorul unor rapoarte din 1831—1838 despre P. Petrović-Njegoš și despre Muntenegru¹².

¹ Vol. VI — VII, p. 129—141.

² Vol. III, p. 427—431.

³ Vol. VI — VII, p. 9—24; 77—96; 267—282; IV — V, p. 417—454.

⁴ Vol. IV — V, p. 503—526.

⁵ Ibidem, p. 659—672.

⁶ Vol. III, p. 443—470.

⁷ Vol. III, p. 149—178.

⁸ Ibidem, p. 153—175.

⁹ Vol. VI — VII, p. 267—282.

¹⁰ Vol. VI — VII, p. 419—439.

¹¹ Acest nume nu este menționat în studiul lui S. DRAGOMIR, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, București, 1959, 224 p.

¹² Vol. VI — VII, p. 173—204.